

Data przesłania artykułu: 18 XI 2022

Data przyjęcia artykułu do druku: 20 XI 2022

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/AKZ.2022.010>

OLIWIA BUBAK

(Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

oliwiabubak@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7081-7487

SYLWIA JANIARCZYK

(Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie)

sylwianianarczyk@onet.pl

ORCID ID: 0000-0002-8156-5390

ARCHIVES AS A CULTURAL PHENOMENON.
IV KONGRES ZAGRANICZNYCH BADACZY DZIEJÓW POLSKI
Kraków, 19–22 października 2022 r.

W dniach 19–22 X 2022 r. w Krakowie odbył się IV Kongres Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski. Tegorocznym obradom przyświecała tematyka „spotkań kultur”, podczas których zarówno światowi jak i polscy badacze mogli pochylić się nad problematyką różnorodności zjawisk: ekonomicznych, historycznych, społecznych, demograficznych, gospodarczych i kulturalnych, będących zarówno częścią dorobku kulturowego ziem polskich jak i śladem zbiorowej tożsamości jej mieszkańców.

Kongres został zorganizowany przez Polskie Towarzystwo Historyczne, a współorganizacji tego wydarzenia podjęły się ośrodki naukowe i kulturalne, takie jak: Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński, Muzeum Historii Polski, Muzeum Krakowa oraz Międzynarodowe Centrum Kultury. Patronat honorowy nad Kongresem objęli Prezydent Miasta Krakowa Jacek Majchrowski oraz Marszałek Senatu Tomasz Grodzki.

Jeden z paneli Kongresu odbył się pod hasłem *Archives as a Cultural Phenomenon* (Archiwum jako fenomen kulturowy). Jego organizatorami byli przedstawiciele Katedry Archiwistyki i Nauk Pomocniczych Historii Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie: Monika Cołbecka, Dorota Drzewiecka, Bartosz Drzewiecki i Hubert Mazur. Moderatorami wydarzenia byli Dorota Drzewiecka oraz Władysław Stępniaak (Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych w latach 2011–2016). W gronie zaproszonych gości znaleźli się przedstawiciele kilku zagranicznych ośrodków naukowo-badawczych, m.in. z Estonii, Stanów Zjednoczonych, Ukrainy, Holandii i Włoch. Po uroczystym powitaniu prelegentów, zaproszonych gości oraz zgromadzonych z tej okazji studentów i badaczy związanych z polskimi ośrodkami akademickimi i archiwalnymi moderatorzy oficjalnie otworzyli obrady i zaprosili zebranych do pochylenia się nad problematyką fenomenu kulturowego archiwów, przyciągającego uwagę liderów świata archiwistyki.

Jako pierwszy do wygłoszenia swojego referatu zaproszony został Eric Ketelaar (Uniwersytet Amsterdamski), który w swoim wystąpieniu pt. *Archives as a Cultural Phenomenon* (Archiwa jako fenomen kulturowy) przedstawił szereg argumentów przemawiających za słusznością postawionej w tytule tezy. Przypisując archiwom rangę miejsc epistemologicznych, autor zaproponował przyjrzenie się im jako miejscom służącym czemuś więcej niż tylko pozyskiwaniu źródeł. Zwróciwszy uwagę na istotę dokonującego się na naszych oczach „zwrotu archiwalnego”, Ketelaar dostrzegł szansę na wypracowanie nowego spojrzenia na materiały archiwalne poprzez dokładne przyjrzenie się ich kontekstowi historycznemu. Kontekstowi, który umożliwił badaczowi poznać twórcę dokumentu, genezę powstania analizowanego źródła oraz sposób archiwizacji, powiązany często z wieloma wyzwaniem społecznymi i standardami technicznymi.

Następnie uczestnicy panelu mogli wysłuchać referatu Trudy Huskamp Peterson (Archiwista Stanów Zjednoczonych) pt. *Parsing Privac* (Analiza prywatności). Prelegentka postawiła hipotezę dotyczącą istnienia międzynarodowych standardów regulujących szeroko rozumianą definicję prywatności. Dokonując analizy międzynarodowych doświadczeń (np. Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka), a także licznych dokumentów wytworzonych przez Międzynarodową Radę Archiwów (ICA), autorka zestawiała je z dotyczącymi tej samej tematyki poglądami i komentarzami akademickich uczonych. Ponadto, zwróciła szczególną uwagę na problem archiwistów zawodowych, którzy podczas udostępniania zasobu archiwum zmuszeni są nie tylko kierować się

ustawodawstwem krajowym i lokalnym, ale także opierać się na własnej ocenie. Autorka zakończyła swoją wypowiedź konkluzją, że kluczem w wyzwaniu, które stanowi koncepcja prywatności, jest zachowanie zawodowej empatii poznawczej.

Jako kolejna głos zabrała Iryna Matiash (Instytut Historii Ukrainy Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu), która wygłosiła referat pt. *Diplomatic Archives as a Cultural Phenomenon: The Polish Segment in Ukrainian Archives (Archiwa dyplomatyczne jako fenomen kulturowy: segment Polski w Archiwach Ukraińskich)*. Pochylając się nad definicją archiwów dyplomatycznych, autorka zwróciła szczególną uwagę na wartość i unikalność ich zasobów, istotnych zwłaszcza w przypadku badań prowadzonych nad historią dyplomacji i stosunków międzynarodowych. Dostrzegając w nich fenomen kulturowy, postulowała rozpoczęcie prac nad dotąd niezbadanym w całości polskim segmencie archiwów dyplomatycznych Ukrainy. Matiash, proponując podjęcie w tym aspekcie polsko-ukraińskiej współpracy, zauważyła, że nie tylko przyczyniłaby się ona do wypełnienia obecnej tam luki informacyjnej, ale również pozwoliłaby na stworzenie zasobów i narzędzi umożliwiających zainteresowanym stronom prowadzenie dalszych prac naukowych w tym zakresie.

W dalszej kolejności referat wygłosił Priit Pirsko (Archiwum Narodowe Estonii), który w swoim wystąpieniu pt. *The Cultural Role of the Archives in the Digital Age (Kulturowa rola archiwów w epoce cyfrowej)* pochylił się nad problematyką zjawiska cyfryzacji w archiwach. Dostrzegając kluczowość ich roli, zarówno w kontekście społecznym, prawnym jak i ekonomicznym, autor postulował podjęcie działań mających na celu zmianę wizerunku archiwów utożsamianych nadal jedynie z instytucjami pamięci. Szczególnie istotne wydaje się w epoce cyfrowej, w której archiwa powinny dostosować się do wymagań społeczeństwa informacyjnego. W oparciu o własne doświadczenia Pirsko poddał analizie zmiany, które w ciągu ostatnich kilkunastu lat zaszły w archiwach estońskich mierzących się z wyzwaniami transformacji cyfrowej. Efektem podjętych w tym zakresie działań jest nie tylko zmiana relacji między użytkownikiem a archiwami, ale też wykształcenie się nowych wyzwań, których realizacja powinna opierać się na wykorzystaniu współczesnych technologii.

Jako ostatni z prelegentów zabrał głos Dieter Schlenker (Archiwum Historyczne Unii Europejskiej), który w swoim wystąpieniu pt. *European Integration as a Cultural Phenomenon. What Is the Role of Archives? (Integracja europejska jako fenomen kulturowy. Jaka jest rola archiwów?)* dokonał szczegółowej oce-

ny roli archiwów w zachowaniu wiedzy o szeroko rozumianej integracji europejskiej i jej znaczeniu na arenie międzynarodowej. Analizowana przez autora integracja przedstawiona została jako zjawisko mające pozytywny wpływ na relacje państw członkowskich Unii Europejskiej, które ze względu na łączące je stowarzyszenia i organizacje o charakterze gospodarczym, edukacyjnym czy kulturalnym nawiązują między sobą określone relacje. Tytułowy fenomen kulturowy udokumentowany został w zasobach archiwów historycznych, które – według autora – stanowią wyczerpujące źródło wiedzy o integracji europejskiej i wskazują na fundamentalne znaczenie archiwów jako miejsc zachowania pamięci.

Obrady panelu zakończyły się blisko godziną, merytoryczną dyskusją nad przedmiotem wystąpień prelegentów. Autorami pytań byli zarówno doświadczeni archiwiści, jak i studenci krakowskich uczelni wyższych oraz zainteresowani tematyką panelu goście z Polski i zagranicy. Pytania od uczestników sesji skierowane zostały do wszystkich referentów, a dotyczyły m.in. metodyki ich badań, przewidywanych przez nich kierunków rozwoju oraz sposobów zainteresowania młodych badaczy ofertą archiwów. Szczególną uwagę uczestników panelu wzbudziły również kwestie potencjału nowych rozwiązań technologicznych wykorzystywanych w zarządzaniu dokumentacją oraz zagrożenia płynące z cyfryzacji archiwów. Nie zabrakło również pytań dotyczących czynników sprzyjających osiągnięciu celów archiwów i sposobów poprawy komunikacji na linii archiwum – użytkownik.

Sala konferencyjna Auditorium Maximum Uniwersytetu Jagiellońskiego, w której odbywał się panel, sprzyjała obradom, a zapoczątkowane tam ożywione dyskusje kontynuowane były jeszcze długo po zakończeniu obrad, podczas przerw i w kuluarach. Wątpliwości nie ulega fakt, że wydarzenie to miało istotny wpływ na poszerzenie grona osób zainteresowanych tematyką potencjału społecznego archiwów, ich rolą i wartością, a co za tym idzie – obserwowanym od dłuższego czasu fenomenem kulturowym archiwów. Oprócz wspomnianego już miejsca wymiany poglądów, odbywający się w ramach IV Kongresu Zagranicznych Badaczy Dziejów Polski panel archiwalny okazał się odpowiednim narzędziem wymiany doświadczeń, nawiązania relacji i wskazania nowych perspektyw badawczych, które – jak zauważyli moderаторzy – dają nadzieję na kolejne spotkania w przyszłości.